

FÖRORD

Utvecklingsplaneringen är upprättad av lantbruksnämnden i direkt samverkan med Kalls sameby. Planeringen består av två delar, första delen innehåller redovisning av markanvändningen och samebyns resurser och den andra delen innehåller samebyns planering av den framtida inriktningen och omfattningen av byns verksamhet samt vissa åtgärdsförslag.

Utvecklingsplaneringen är antagen av samebyn och avser att vara byns egen.

Lantbruksnämnden i Jämtlands län
Rennäringsenheten

Britt-Mari Nordstrand

Kalls Sameby har beslutat att anta som sin egen, den utvecklingsplan för driftsplanering och markanvändning som utarbetats av Lantbruksnämndens rennäringsavdelning och Kalls sameby.

Ottsjölägreten den 28 april 1990

Mattias Mattsson ordf.

UTVECKLINGSPLANERING

Markanvändningsredovisning och driftplanering
för

KALLS SAMEBY

INNEHÅLLSFÖRTECKNING	SID	
1	INLEDNING	
1.1	Bakgrund	2
1.2	Syfte och målsättning	2
1.3	Metodfrågor	3
2	ALLMÄNT OM RENSKÖTSEL	
2.1	Renskötselrätt	4
2.2	Samebyn - ändamål och mealem	4
2.3	Markanvändningen	4
2.4	Rennäringen i Jämtlands län	5
3	KALLS SAMEBY IDAG - MARKANVÄNDNING REDOVISNING	
3.1	Kalls sameby	6
3.2	Samebyns gränser och utnyttjande av betesområden	7
3.3	Medlemmar, företag och bosättning	10
3.4	Kombinationssysselsättning	11
3.5	Renhjorden	13
3.6	Driftsanläggningar	14
3.7	Konkurrerande markanvändningars intressenter	16
3.8	Konsekvenser av Tjernoblvlovckan	19
4	ÅTGÄRDSFÖRSLAG OCH HANDLINGSPROGRAM FÖR KALLS SAMEBY - DRIFTSPLANERING	
4.1.	Reservbetesområdet norr om Storlien	20
4.2	Utökat sommarbetesland	20
4.3	Arbetskraft	21
4.4	Kombinationssysselsättningen	21
4.5	Renhjorden	22
4.6	Planerade driftsanläggningar	23
4.7	Utökat samråd med andra markanvändnings- intressenter	23
4.8	Vinterbetesmarkerna i Åre/Duved och Husåområdet	24
	KARTBILAGA Markanvändningsredovisning för Kalls sameby	

1 INLEDNING

1.1 Bakgrund

Renskötselområdet i Sverige omfattar cirka 150.000 kvadratkilometer, vilket motsvarar ungefär 1/3 av landets yta. Dokumentation av rennäringens markanvändning är dock bristfällig i de flesta samebyarna. För stora områden föreligger endast planverkets sammanställning efter samebyarnas redovisning av markanvändningen från den fysiska riksplaneringen 1975.

Med tillkomsten av plan- och bygglagen (PBL) samt naturresurslagen (NRL), som trädde ikraft den 1 juli 1987, ställs direkta krav på dokumentation av olika markanvändningsintressen, så även för rennäringen. Behov av att rennäringen redovisar sina markintressen finns även från samerna själva och konkurrerande markintressenter som t ex skogsbruket och turismen.

Riksdagen har i olika sammanhang uttalat att den samiska kulturens fortlevnad måste garanteras och därmed den intimt sammankopplade renskötseln. Därför måste förutsättningarna för rennäringen säkras både vad gäller åretrunt- och sedvanerättsmarkerna som har avgörande betydelse för möjligheterna till näringens bedrivande.

Fr o m 11 juli 1990 skall varje kommun här i landet ha en antagen kommunomfattande **översiktsplan**. Planen skall redovisa olika markintressen och ange långsiktiga strategiska planer vad gäller markanvändningen och byggandet i kommunen. I NRL finns allmänna hushållningsregler om hur naturresurserna skall användas.

Hushållningsreglerna är uppdelade i två nivåer, för områden som **SÅ LÅNGT SOM MOJLIGT SKALL SKYDDAS** samt för områden som **SKALL SKYDDAS - RIKSINTRESSEN**. Rennäringen omfattas av hushållningsreglerna på båda nivåerna. Betydelsen att rennäringen utgör ett riksintresse innebär att staten kan ingripa mot åtgärder som påtagligt skulle skada rennäringens intressen. Om flera oförenliga riksintressen föreligger för ett område skall företräde ges åt det eller de ändamål som på lämpligaste sätt främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt. Hushållning har här betydelsen att marken ska nyttjas, bevaras eller förändras så att den används till vad den är mest lämpad för.

Vad som utgör riksintresse vad gäller rennäringen skall bedömas utifrån samebyarnas **hela årscykel** och byarnas s k **rationella renantal**. De olika delområdena som årstidsland, flyttningsleder, övernattningsställen, kalvningsland, svåra passager och viktiga lavområden ska beaktas utifrån deras **funktionella samband** i renskötseln. Renskötseln är en flexibel näring och viktigt att påpeka är att områdenas betydelse

och läge **normalt varierar över tiden** beroende på väderlek, skogsbruksåtgärder, betestillgång och andra förhållanden. Därför är det angeläget att markanvändningsredovisningen kontinuerligt revideras för att vara ett aktuellt underlagsmaterial t ex vid konfliktsituationer och konsekvensstudier samt i kommunernas översiktsplaner.

I samebyarnas **UTVECKLINGSPLANERING** ingår redovisning av rennäringens markanvändning. Utvecklingsplaneringen avser att översiktligt kartlägga varje samebys egna resurser vad gäller betesmark, anläggningar, renhjord, företag och medlemmar samt vara ett handlingsprogram för den framtida utvecklingen av verksamheten.

I budgetpropositionen 1987/88 framställdes vikten av redovisning av rennäringens markanspråk. "En angelägen fråga för samebyarnas framtid är utvecklings- och markanvändningsplanering. För att täcka statens del av kostnaderna för denna planering bör anslaget tillföras ytterligare 5 milj kronor under en 5-års period. För nästa budgetår bör sålunda ytterligare 1 milj kronor anvisas." Anslaget ska användas till personal- och materialkostnader för planläggningen av rennäringen i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

1.2 Syfte och målsättning

Syftet med utvecklingsplaneringen är att den ska redovisa rennäringens markanvändning, utgöra underlag för samebyarnas egen driftsplanering, utgöra förhandlingsunderlag vid överläggningar med konkurrerande markintressenter samt ligga som underlag vid kommunal och annan planering.

Varje samebys resurser ska kartläggas och ligga till grund för planeringen av den framtida omfattningen och inriktningen av byns verksamhet. Planeringen bör på sikt leda till en effektivisering av rennäringen och arbetet inom byarna.

Utvecklingsplaneringen redovisas på karta med tillhörande textbeskrivning. Kartan ska beskriva rennäringens intresseområden och dess funktionssamband. Textbeskrivningen ska innehålla redogörelse av samebyns renskötsel och bisysselsättningar, ev olägenheter och förslag till åtgärder. Planen avser att vara **byns egen redovisning och skall godkännas och antas av samebyn själv.**

Målsättningen med utvecklingsplaneringen är att den ska leda till en **översiktlig kartläggning** av samebyns resurser. Den ska underlätta fortsatt planläggning och utveckling av samebyarna och utgöra underlag vid förhandlingssituationer och kommunala översiktsplaner.

Markanvändningsredovisningen beskriver **nuläget i ett genomsnittsförlopp där avvikelser får anses som normalt förekommande.** Redovisningen avser att vara rullande och kontinuerligt revideras efter faktiska renskötsel förhållanden.

1.3 Metodfrågor

Arbetet kring utvecklingsplaneringen har letts av lantbruksnämndens rennäringsenhet i nära samverkan med samebyn. Planen består av två delar, den första delen innehåller en redovisning av rennäringsens resurser och markutnyttjande och den andra delen innehåller planering av den framtida inriktningen och omfattningen av byns verksamhet samt åtgärdsförslag.

Inledningsvis redovisar samebyn översiktligt sin nuvarande markanvändning utifrån befintligt kartmaterial från den fysiska riksplaneringen 1975 och Åre kommuns sammanställning av rennäringsens intresseområden från 1983.

Utifrån kartmaterialet har samebyn sedan redogjort för befintliga förhållanden, redovisat basfakta och lägenheter samt diskuterat framtida planer och förbättringar.

Avvikelser från markanvändningsredovisningen **får anses som normala.** Redovisningen avser att beskriva ett **genomsnittligt förlopp för samebyn,** vilket i verkligheten **varierar år från år** på grund av ändrade betes- och/eller klimatiska förhållanden samt olika störningar i rendriften.

2 ALLMÄNT OM RENSKÖTSEL

2.1 Renskötselrätt

Rennäringslagen (SFS 1971:437) reglerar renskötselrätten. Renskötselrätten är förbehållen samerna. Enligt rennäringslagen har den som är av samisk härkomst eller på annat sätt förvärvat renskötselrätten "Rätt att enligt denna lag begagna mark och vatten till underhåll för sig och sina renar."

Enligt lagen får renskötsel i Jämtlands län bedrivas hela året på renbetesfjällen och inom de områden i Jämtlands- och Kopparbergs län som särskilt unplåtats till renbete - åretruntmarkerna. Under tiden den 1 oktober till den 30 april får renskötsel bedrivas inom sedvanemarkerna - trakter utanför åretruntmarkerna där renskötsel av ålder bedrivits vissa tider av året.

Renbetesfjällen inom Jämtlands län omfattas i huvudsak av staten ägda fastigheter. Samerna har enligt rennäringslagen långtgående rättigheter och ett starkt skydd för att kunna bedriva sin näring inom renbetesfjällen och under vissa tider av året inom sedvanemarkerna.

2.2 Samebyn - ändamål och medlemmar

Renbetesfjällen är uppdelad mellan samebyarna i Jämtlands län enligt lantbruksnämndens beslut 1973-09-19. Begreppet **sameby** innefattar såväl ett **geografiskt begränsat område** som en **juridisk person** som företräder de renskötande medlemmarna inom området. Medlem i sameby är renskötselberättigad som stadigvarande deltar eller har deltagit i renskötseln inom byns betesområde samt dennes make eller barn.

Samebyn, eller i vissa fall även länsstyrelsen, kan anta medlem som avser att bedriva renskötsel inom sameby.

2.3 Markanvändningen

Renskötselns **markanvändning varierar med årstiderna** beroende på bl a temperatur, nederbörd och vindförhållanden och måste anpassas efter faktiska förhållanden. Näringen är arealkrävande eftersom den bedrivs extensivt. Enhetliga betesområden har med åren splittrats sänder genom samhällsutvecklingen och kan idag inte användas för effektiv rennäring, vilket ställer näringen inför ständiga omställningsproblem.

Markanvändningen varierar även mellan åren på grund av olika betesförhållanden beroende på t ex snödjup, skare och isförekomst.

Förutsättningarna för rennäringen förändras även från år till år vid t ex tillkomst av kalhyggen, nya vägar och andra störningar från konkurrerande markintressenter. Förändringar av markanvändningen medför oftast att renskötseln försvåras och blir mer arbetskrävande. Speciellt försvåras eller hindras näringens bedrivande då extremt känsliga områden, som t ex vårbete och kalvningsland utsätts för störningar.

Rennäringen, som tidigare har nyttjat enhetliga betesområden, har successivt med åren blivit allt mer trängd från olika håll av konkurrerande markintressenter som turism och friluftsliv, vattenkraftsutbyggnad, täktverksamhet och skogsavverkningar. Detta har försvårat näringens bedrivande avsevärt.

2.4 Rennäringen i Jämtlands län

I Sverige finns idag ungefär 300.000 renar varav cirka 50.000 i Jämtlands län. Renarna fördelar sig på 52 samebyar varav 12 stycken ligger i Jämtlands län. (Idre nya sameby i Kopparbergs län administreras i Jämtlands län).

Samebyarna i Jämtland är fördelade på cirka 80 renskötsel-företag Renskötseln omfattar cirka 124 årsverken.

3 KALLS SAMEBY IDAG - MARKANVÄNDNINGSPRESENTATION

3.1 Kalls sameby

Kalls sameby är belägen cirka fem mil nordväst om Åre. Kalls sameby är den minsta samebyn i Jämtlands län sett utifrån areal, antal medlemmar och antal renar.

(Karta: *Jämtlands län med Kalls samebys åretruntmarker och vinterbetesområde*)

3.2 Samebyns gränser och utnyttjande av betesområden (se även kartbilaga).

Samebyns gränser är fastställd enligt lantbruksnämndens beslut 1973-09-19.

Kalls sameby gränisar i väster och norr mot riksgränsen och Norge. Vidare går gränsen i nordöst mot Sösjö sameby med en sydlig sträckning genom sjön Holdern, Holderströmmen, sjön Torrön fram till Sandnäset. Därefter löper gränsen söder om Lågsjön - nordväst om Valklumpen - Hobergsvallen - Dörrsvalen och strax norr om Gråsjön viker gränsen av mot väster mot Lill - Anjeskutan. Därifrån fortsätter gränsen mot sydväst till Stryundet och viker åter av mot väst genom sjön Anjan upp till Mickelholmsnäset - Åbotjärn och norr om Lillvallen till riksgränsen.

Därutöver ingår även i samebyn ett triangelformat markområde som, sträcker sig över Hästfjället, Skalsberget och Nordhallsfjället, beläget cirka 15 km nordväst om Åre.

Betesmarkerna för Kalls sameby omfattar området norr om riksväg E75 från norska gränsen till Björnänge och vidare väster om Kallsjön, Kallsedet och Ytteräng mot renbetesfjällen.

Byn hävdar även sedvanerätt på markerna söder om Åresjön omfattande området runt Renfjället, Gräpplingarna mot Gevsjön. Området utnyttjas dock inte idag.

- * Nettoarealen av renbetesmark för Kalls sameby är totalt 1.060 kvadratkilometer. Därav utgör 580 kvadratkilometer barmarksbete och 480 kvadratkilometer vinterbete.

Kalvningslandet växlar något år från år men ligger normalt sett i samebyns norra del inom renbetesfjällen i Gånälven och Lågsjöområdet. Kalvningen sker normalt från slutet av april och i maj månad.

På våren söker sig renarna upp i fjällområdet till dalgångarna och barfläckarna för att söka föda. Betet består i huvudsak av toppskott, gräs och gröna växter under sommarhalvåret men även i viss mån av lav, speciellt på våren och hösten.

* Uppgifterna hämtade ur Lantbruksstyrelsens meddelande 1985:2, Rennäringen - Siffror och diagram.

Sommarland återfinns på renbetesfjällen - Skäckerfjällen. Renarna strövar fritt i området under sommaren. Vid varmt väder söker sig renarna upp på fjälltopparna medan de på kvällarna och vid svalt väder drar sig ner i dalgångarna.

I slutet av juli sker **kalvmärkningen**. Samling av renarna sker och renarna drivs över Rutsdalen till kalvmärkningsanläggningen i Burvattnet med helikopter. Efter kalvmärkningen sprider renarna sig åter inom samebyn.

I september sker normalt samling av renarna i södra delen av Rutsdalen inför **sarvslakt** i Ottsjölägret.

I mitten på oktober samlas åter renarna i Ottsjölägret inför **slakt, skiljning** och renräkning innan drivningen till höstbetesområdena söder om Anjan. I Saxvallen utfodras renarna innan slakten.

För **höst- och förvinterbete** utnyttjas området Finnvalen - Middagsvalen - Rensjöklumpen - Dörrhögarna - Saxvallsklumpen och Musvalen. Här hålls renarna tills snöförhållandena blir besvärliga i januari-februari. Därefter drivs renarna mot vinterbetesområdet.

Vinterbetet utgörs av området Sundsvalen - Flanderstöten - Överängsvålen - Blåskalfjället - Hästfjället - Nordhallsfjället - Mullfjället och Åreskutan. Omkring den 20 april samlas renarna inför återflyttning till åretruntmarkerna. Renarna drivs därefter utmed flyttleden tillbaka till vårbetesområdet och åretruntmarkerna.

Vårbetesområdet sträcker sig från Gråsjövalen - Kolåsen - Hoberg - Lågsjön och vidare mot norska gränsen.

Området norr om Storlien utgör **reservområde** för höst- och förvinterbete, avsett för Kalls sameby.

Hänslavsskogar

Hänslavsskogarna utgör viktiga betesområden och har stor och ofta avgörande betydelse för renarnas överlevnad. Speciellt då betestillgången i övrigt är besvärlig på grund av t ex snöförhållandena. Hänslavsområden utgör en viktig förutsättning för rennäringen.

Hänslav förekommer i huvudsak i äldre granbestånd i den fjällnära skogen utmed fjällbäckar och dalgångar men förekommer även i tall och björkskog.

Hänslavskogarna är markerade på kartbilagan. Uppgifterna är hämtade ur "Inventering av hänslavs bärande fjällnära barrskogar - LBS meddelande 1984:4" och därefter kompletterats och prioriterats. Hänslaven återfinns inom och i direkt anslutning

till byn samt på en stor del av höst- och vinterbetesmarkerna runt Stor Rensjön, Saxvallklumpen och Österut mot Åreskutan.

För samebyn **särskilt viktiga hänglavsskogar** finns i områdena,

- söder om Äggsjön mot Nordhallsfjället
- öster om Stor-Rensjön mot Sundsvålen
- norr om Gräsjön med sträckning norrut öster om renbetesfjällsgränsen till Tvärån.

Flyttleder

Flyttleder utgör **viktiga förbindelseledar** i och mellan årstidslanden, särskilt i sådana avsnitt där alternativa framkomstvägar saknas på grund av terränghinder.

Viktig flyttled finns för transport av renarna från höst- och förvinterbete till vinterbete **mellan Musvålen via Skälltjärnen till Flanderstöten.**

Viktig flyttled på vinterbetesland finns **mellan Sundsvålen med sträckning söder om östra Kjolsjön till Hästfjället**, alternativt väster om Kjolsjön och Österlejdån.

För vårflyttningar viktiga leder finns **mellan Sundsvålen över sjön Anjan till Ottsjölägret** samt för vidare flyttning till kalvningsland **mellan Anjan utmed östra sidan av Skäckerfjällen och över Rutsdalen.**

För höstflyttningar viktiga leder finns **mellan Ottsjön via Sandnåset och söderöver utmed riksgränsen samt Ottsjön och Hävlarna.**

För nyttjande av reservbetet norr om Storlien finns viktig flyttled mellan östra Middagsfjället över Medstuan till Stor-Asåtjärnen.

På Åreskutan finns två flyttleder, den ena i sträckning **upp på Skutan från väst** och den **andra utmed Skutans nordostsida**. Dessa flyttleder är belägna i oländig terräng och trakter väl frekventerade av turism.

Övernattningsställen

Övernattningsställe för renarna tillhörande Kalls sameby finns på vinterbetesland i **området runt Blåskalfjället och Blåskal-**

Svåra passager

Alternativ till de svåra passagerna saknas i allmänhet. Det krävs resursstarka arbetsinsatser från renskötarnas sida vid drivning av renhjorden i dessa områden. Störningar vid drivning eller förändringar utefter flyttlederna kan spoliera dagar av arbete om hjorden vänder eller sprider sig vid dessa passager.

Svåra passager finns på vinterbetesmarkerna **utmed Hästfjällets nordvästsida ner mot Vackermovallen** till övernattningsstället Blåskalfjället/-hallen.

På sommarbetesmarkerna finns en svår passage i Skäckerfjällen **över Rutsälven i Rutsdalen.**

Utmed höstflyttlederna från Ottsjön ner mot höst- och förvinterbetet finns svåra passager **vid Sandnäset samt vid Skrogafjärden/Torvsundet.**

Värdefulla sommarvisten - snölegor

På sommarbetesmarkerna finns ett antal värdefulla sommarvisten för renarna. Områdena utgörs av snölegor vilka är nödvändiga vilområden för renarna sommartid undan värme och insekter.

Områden för **sommarvisten** finns:

- på sydostsidan Sandfjället i Skeuravajja
- på nordöstra delen av Skeuratjakke
- på sydvästra delen av Opmorstjakke
- på nordvästsidan av Makkentjakke
- sydväst om Jurpetjakke
- söder om Anjeskutan

3.3 Medlemmar, företag och bosättning

Antalet medlemmar i Kalls sameby uppgår i dagsläget till sju stycken exkl deras barn. Byn består av två företag.

(Diagram 1: Antal medlemmar i Kalls sameby uppdelade i åldersklasser)

Företagen i Kalls sameby har under de senaste åren minskat till följd av den turistiska expansionen. Medlemmarnas antal är dock konstant. Medlemmarna i samebyn är i huvudsak bosatta i Häggsjönäs, Ottsjölägret och Anjan.

I Häggsjönäs finns även **NJARKA SAMELÄGER** - ett strövområde för renar och människor med samiska aktiviteter samt Häggsjönäs semesterby med stuguthyrning.

3.4 Kombinationssysselsättning

Medlemmarna i Kalls sameby har i huvudsak renskötseln som sin utkomst. Under högsäsongerna måste dock ytterligare arbetskraft anställas, motsvarande 0,9 årsarbeten. Den ojämna arbetsbelastningen under renskötselåret utgör en av svårigheterna med anställd personal. Möjligheten att få kvalificerad arbetskraft vid arbetstopparna och däremellan kunna erbjuda meningsfull sysselsättning kan vara problematiskt. I Kalls sameby underlättas dock omplaceringen av de anställda i renskötseln genom behovet av arbetskraft inom Njarka sameläger och Häggsjönäs semesterby.

Sysselsättningen utöver renskötseln utgörs av jakt och fiske i huvudsak för husbehov, slöjdverksamhet och turism. Vissa medlemmar är helt eller delvis sysselsatta i Njarka sameläger och Häggsjönäs semesterby. Högsäsongerna för rennärings- och turistströmningarna i Häggsjönäs kompletterar i viss mån varandra vilket underlättar utnyttjandet av de anställda under året.

Medlem i sameby äger enligt 25 paragrafen rennäringslagen, rätt att jaga och fiska för husbehov och avsalu på renbetesfjäll. Därutöver kan genom lantbruksnämndens försorg, och efter hörande med samebyn, nyttjanderätt till jakt efter älg, ripa m m samt fiske upplåtas med iakttagande av bestämmelserna i 32 paragrafen rennäringslagen

Älgjakten

Älgjakt bedrivs som licensjakt. Samebyn ansöker om gemensam licens för samtliga fastigheter som ingår i samebyns område. Från och med 1988-01-01 skall samebyarnas områden registreras i likhet med privata marker, för att erhålla licens. Vissa upplåtelser sker till fjällägenhetsarrendatorer och övriga arrendatorer.

Kalls samebys licenstilldelning var 20 vuxna djur och 20 kalvar. Vid 1988/89 års jakt var avskjutningen 12 vuxna djur och 7 årskalvar, d v s 48 % av tilldelningen.

Samebyn erhåller 50 % av intäkterna från jaktupplåtelseerna. Resterande 50 % går direkt till samefonden.

Ripjakt

Jakt efter ripa och gråfågel (tjäder, orre och järpe) är mycket attraktiv i fjällområdet. För närvarande är jakten upplåten till arrendatorer av fjällägenheter. Intäkterna från jaktupplåtelseerna delas lika mellan samebyn och samefonden.

Samebymedlemmarna utövar själva ripjakt mycket sparsamt.

Fiske

Fiskerätt kan på vissa villkor upplåtas till allmänheten sedan samernas rättigheter till husbehovsfiske har tillgodosetts.

Fiskevattnen inom samebyarna upplåtes för allmänt sportfiske genom kortförsäljning, särskilda fisketillstånd och långtidsupplåtelser. Av intäkterna från fiskeupplåtelseerna tillfaller 25 % samebyn.

Fiskekort gällande vatten på renbetesfjäll utfärdas av lantbruksnämnden och tillhandahålles på vissa andra försäljningsställen. Inom Kalls sameby säljs fiskekort för Gånälven, Torrön, Holmtjärn, Norra och Södra Valltjärnen, Grundtjärnen och Holdern.

Särskilda tillstånd för sportfiske kan upplåtas för viss tid. Vatten i Kalls sameby som upplåtes med särskilt tillstånd är Rutsälven. Dock endast under tiden 15 juni - 31 augusti.

Långtidsupplåtelse är en äldre form av fiskeupplåtelse. Ett sådant kontrakt gäller i allmänhet i ett år men kan förlängas att gälla för fem år. Vatten inom Kalls sameby som är upplåtna på detta sätt är t ex tjärnarna på Blåskalfjäll, Lågsjön, Burvattnet, Anjan och strömmen upp mot Nedre Ottsjön samt Holderströmmen.

För vatten utanför renbetesfjäll t ex del av Häggsjön säljs fiskekort i Häggsjönäs semesterbys regi.

- * Av den totala produktionen av fisk inom fjällområdena i Jämtlands län bedöms den uttagbara delen utgöra 70 %. Uttaget i dag bedöms vara 48 % av den totala produktionen. En utökning av fisket inom samebyarna är möjlig enligt gjord inventering.

Turism

Njarka sameläger är beläget på en udde i Häggsjön omgiven av stängsel. Inom området finns ett antal kåtor, bodar, härbren och timmerstugor i samisk byggnadsstil samt strövande renar. Olika samiska aktiviteter förekommer även inom området som t ex lassokastning, bakning och försäljning av glödkakor samt samiskt hantverk och kultur. Vissa besökandegrupper serveras även samisk mat. I anslutning till lägret ligger Häggsjöns semesterby. Där finns möjlighet att hyra stugor, båtar, kanoter och det finns tillgång till bad- och fiskevattnen.

* Uppgifterna är hämtade ur NVV rapport "Fiske i Jämtland och Härjedalen 1986".

En mindre byggnad inrymmande ett litet kök och rum har nyligen förvärvats. Dessutom finns en kioskbyggnad i anslutning till stugbyn.

Vissa begränsningar att ta emot större grupper av besökanden finns då lokalerna är små och trånga.

Under april och maj begränsas framkomligheten på vägen mellan E75:an och Håggsjönäs på grund av tjälskador. Därmed tvingas man avvisa besökanden resande med bussar under senvåren. Detta trots att bl a skolresor till Njarka är mycket populära.

Njarka sameläger marknadsförs lokalt i länet genom Fjällsidan - lokal tidning i Åre-området - och även genom ett turistprojekt kallat "Midt i Skandinavien" som marknadsförs i bl a Tyskland, England och Finland.

3.5 Renhjord

Renantalet enligt renlängden 1989 för Kalls sameby uppgår till 1.790 stycken. Sammansättningen inom hjorden är ungefär 70 procent hondjur och procent handjur. Av hondjuren över två år bedöms 70 procent föda levande kalvar.

Slaktuttaget per år beräknas till 30-35 % av totala renhjorden.

(Diagram 2: Antal renar inom Kalls sameby under åren 1976-1989)

Från åren i slutet på 1970-talet fram till idag har antalet renar enligt renlängden varierat mellan cirka 1.380 renar och 1.790 renar. Renantalet ökade något under 1984-87, därefter har antalet legat konstant.

Enligt (15 paragrafen) rennäringslagen bestämmer lantbruksnämnden det högsta antalet renar som får hållas inom samebyarnas betesområden. Kalls sameby får enligt beslut 1973-09-19 hålla högst 2.500 renar inkl kalvar inom byn, - kallat det rationella renantalet. Det finns ett visst utrymme för en ökning av renantalet i Kalls sameby enligt gjord inventering. Dock måste alternativa vinterbeten tillföras byn som kompensation för betesbortfallet i Åreområdet på grund av turismexploateringen.

3.6 Driftanläggningar (se även kartbilaga)

Samebyn har åtskilliga anläggningar nödvändiga för renskötseln, såsom t ex renstängsel, rengården, riksstängsel, renvaktarstugor, kåtor, broar och slakteri. För flertalet av anläggningarna ansvarar samebyn själv för drift och underhåll. Lantbruksnämnden är dock huvudman för riksgränsstängslet och tillhörande stugor, byskiljande stängsel samt vägen och vägbron till Ottsjölägret. Anläggningar som lantbruksnämnden ansvarar för markeras med (ln) nedan.

Områdena runt anläggningarna utgör ofta viktiga betesområden och trivselland för renarna där betesron är oerhört viktig för renarna och arbetsron viktig för renägarna.

Anläggningarna är i huvudsak belägna inom samebyn.

Renstängsel finns idag:

- utmed södra sidan av Gamman (Gånälven) cirka 2 km
- i ett system från Burna (Burvattnets inlopp) på norska sidan och norr om Burvattnet och därefter i sydvästlig sträckning Burvattsklumpen - norska gränsen cirka 1,5 mil
- runt renslakteriet i Ottsjölägret
- på Östra sidan av Ängsån från Överäng - Ytteräng cirka 7 km
- byskiljande stängsel (ln)

Rengården finns idag:

- sex stycken inom stängselsystemet i Burvattnet (utnyttjas inte f n)
- två stycken inom området i Ottsjölägret
- ett nordväst om Övre Ottsjön
- ett norr om Mansjön
- ett i Skeuravajja
- ett på Skalstugufjället

Utfodringshage finns idag:

- i Saxvallen
- i Häggsjönäs (Njarka), ej utsatt på kartan

Riksgränsstängslet sträcker sig, med vissa undantag, från norr om Burvattsklumpen och söder ut mot riksväg 336 och Långtjärn (ln). Stängslet motsvarar cirka 2 mil.

Stugor för underhåll av riksstängslet finns:

- en vid Burvattsklumpen (uppföres under 1988) (ln)
- en vid Grundtjärnen (ln)

Renvaktarstugor finns idag:

- vid Burvattsklumpen
- vid Lågsjön
- öster om Strådalsälven mot Duoljanese
- Öster om Mansjön
- i Strydalen
- vid Lill-Rensjön (planeras att flyttas till Rutsdalen)
- nordöst om Hästfjället

Kåtor finna idag:

- vid Burvattnet
- i Rutsdalen (i mycket dåligt skick)

Broar finns idag:

- över Holderströmmens utlopp i Torrön
- över bäck söder om Gaunan (Gånälven)
- över Strådalsälven, nordväst om Douljanese
- tre stycken utmed stig mellan Melen och Övre Rensjön
- sju stycken utmed stig mellan Stor-Rensjön och Nordervallen
- fem stycken utmed stig mellan Medstugan och Norra Jaktstugan
- två stycken utmed vinterled söder om Gråvallen
- över tillflöde till Västerkjolan, utmed stig mellan Tomovallen och Digernäs
- över Tjultjärnbäcken, söder om Musån
- över Svarttjärnens utlopp i Äggsjön
- mellan Övre Ottsjön och Nedre Ottsjön (ln)

Slakteri för sarvslakt i september finns i Ottsjölägret.

Härutöver har samebyn ett antal bodar, båthus, stigar, vägar och flyttleder till gagn för renskötseln.

3.7 Konkurrerande markanvändningsintressen

För Kalls sameby är idag den största markanvändningskonkurrenten turismen och det rörliga friluftslivet i Åre/Duved och Husåområdet. Dessutom försvårar eller omöjliggör skogsbruket renskötseln i vissa områden.

Turism och rörligt friluftsliv

Området Åre/Duved och Huså består till viss del av viktig hänglavsskog och utgör samebyns vinterbetesmarker. Området har tidigare, innan turismexploateringen, i sin helhet utnyttjats under vintern. I samband med turismexploateringen har olika utredningar gjorts t ex "Åreprojektets inverkan på rennäringen i västra Jämtland", 1972 av Kjell Steen. Utredningen innehåller redogörelse för intrång i renskötseln. Förslag till skadeförebyggande åtgärder samt utredning om kostnader för intrång. Beräkningarna är grundade på en utbyggnad av bäddkapaciteten till 11.400 bäddar.

Området runt Åreskutan med omnejd är attraktivt för flera markintressenter, inte minst skid- och skoterturismen vilket tidsmässigt sammanfaller med renarnas vinterbete i trakten. Möjligheterna till renbete på Skutan har avsevärt försvårats med åren, inte enbart på grund av direkt betesbortfall, utan framförallt på grund av att renarnas betesro i området har försämrats.

Hårdast exploaterat idag är området runt Åreskutan-Mullfjället - Ullådalen - Duved. Området utnyttjas intensivt av skidturism under vinterhalvåret vilket tidsmässigt sammanfaller med renarnas vinterbete i trakten. Detta medför direkta och indirekta störningar i renskötseln, dels har renarnas betesareal minskat dels har betesron försämrats, vilket inneburit stress och ökad spridning av renhjorden och därmed har samlingsarbetet försvårats. Detta har i sin tur medfört produktionsbortfall och omöjliggjort utnyttjande av de mest turistintensiva områdena för renbete. Dock kan vissa delar av fjällområdet utnyttjas under senhösten och tidig vinter innan skidsäsongen börjat.

Turismen i området är redan etablerad och mycket kapital är investerat i anläggningar. En fortsatt utbyggnad och utnyttjande av bäddkapaciteten och befintliga anläggningar kan knappast stoppas. Speciellt inte med hänsyn till eventuella fortsatta OS-satsningar i området. Exploateringen förutsätts fortsätta och turismen tenderar att öka även fortsättningsvis i det speciellt känsliga vinterbetesområdet där betestillgången redan tidigare är knapp. Konsekvenserna av befintliga störningar för renarna i området och en eventuell ihopbyggnad av anläggningarna mellan Åre/Duved och Huså kan medföra att renarna helt skyr området öster om en linje mellan Duved och Huså. Kravet på upplåtelse av renbetesmarker för turiständamål ökar och konsekvenserna blir en betydande arealminskning av det redan knappa vinterbetet.

Ökad turism i området medför troligen, befarar samebyn att skoterkörningen på vinterbete kommer att öka trots att skoterförbud råder.

|

Speciellt är maj månad en populär skoteråkningstid vilket tyvärr sammanfaller med tiden när vajorna är högdräktiga och särskilt känsliga för störningar. Konsekvenserna därav kan leda till att vajorna kastar sina foster, vilket medför produktionsbortfall för renägarna. Turismen på fjället medför även bl a nedskräpning i naturen samt att störningar uppkommer då lösa hundar jagar renar.

Hela vinterbetet är exponerat för skoteråkning. Dock utnyttjas i allmänhet vissa stråk för skoterkörning vilket koncentrerar trafiken och därmed störningarna. Ur renskötselsynpunkt är skoterförbud önskvärt på vinterbetesland. Skoteråkning kan dock accepteras i viss utsträckning om den kan koncentreras till därför avsedda leder och för rennäringen mindre känsliga områden.

Det rörliga friluftslivet i fjälltrakterna utgör i nuvarande omfattning inte något hinder för renskötseln. På den norska sidan råder större restriktivitet mot turismexploateringar i fjällområdet än i Sverige. Fjällområdet på norska sidan väster om Skäckerfjäll är i princip orört och någon exploatering befaras inte från samernas sida. Under senvintern invaderas dock Kalls samebys höst- och förvinterbetesmarker av norska turister. Men då renarna inte vistas i det aktuella området den tiden på året utgör turismen i området inget problem idag.

"Vildmarksområdet Skäckerfjäll" marknadsförs idag kallat "Årefjällen" i samband med exploatering av Åre/Duved. Turistresorna till orten behöver exklusiva mål och aktiviteter för att kunna hävda sig i konkurrens med andra skidorter. Som dragplåster marknadsför resebyråer helikopterturer till Skäckerfjällen med fri slalomåkning utmed fjällbranterna i opreparerad snö.

Kalls sameby motsätter sig exploateringen av de ännu orörda och för renskötseln mycket värdefulla Skäckerfjällen, och anser att de skall bevaras. Redan idag är trycket i och från Åre/Duved-området hårt och byn kan inte acceptera att även Skäckerfjällen tas i anspråk för turism utöver den omfattning som råder idag. Om så ändå sker kan rennäringen försvåras eller rentav omöjliggöras i nuvarande omfattning och driftform.

Skogsbruk

Utöver turism och rörligt friluftsliv utgör skogsbruket en besvärande markanvändningskonkurrent. Skogsbruket försvårar eller rent av omöjliggör renskötsel i flera avseenden. Kalhyggen och skogsbilvägar medför dels förlust av renlav och dels blir renarna förvirrade och sprider sig över stora områden. Därmed försvåras driften och uppsamlingsarbetet för rensköterna.

Förlust av renlav utgör ett stort problem både vad gäller att finna fullgoda betesalternativ och med hänsyn till att trakterna är svårföryngrade och lavens långsamma tillväxttakt.

Bevarande av fjällnära skog är en högaktuell fråga för närvarande. Förslag finns om åtta naturreservat för fjällnära urskogsartade barrskogar i Jämtlands län - varav några reservat är beslutade. Ett av reservaten Skäckerfjällen. Reservatet motsvarar i stort hela samebyns åretruntmarker. Byn har i sitt yttrande över förslaget föreslagit att även två områden till bör ingå i reservatet, nämligen området väster om Holderströmmen samt området väster om Stryån. Samebyn motiverar sitt förslag med att områdena har viktig skogsförekomst som tjänar som avgränsning mot Norge respektive första anhalt vid vårflyttning med mycket värdefull hänglav.

Syftet med reservaten är enligt förslagen "att bevara urskogens och övriga naturtypers ekosystem och naturliga processer samt landskapets orörda karaktär i väsentligen orört och ostört tillstånd för framtiden." Syftet stämmer i princip överens med rennäringens intressen att bevara grundförutsättningarna för fortsatt renskötsel i området. Tyvärr ingår inte områden utanför renbetesfjäll - sedvanerättsmarkerna - som i lika hög grad behöver skyddas och bevaras ur rennäringssynpunkt.

Utöver reservatsförslagen pågår en utredning i länsstyrelsens regi kallad "Fjällnära skog" som syftar till att utforma handlingsprogram för anpassning av skogsbruksåtgärder inom det fjällnära skogsområdet. Inventeringsområdet har formen av ett bälte som följer fjällkanten med varierande bredd beroende på lutningsförhållanden, höjdläge etc. Området innefattar både delar inom och utanför renbetesfjällerna. Arbetet med handlingsprogrammet har skett i samråd med berörda markanvändningsintressenter som t ex berörd sameby, skogsbruket, natur- och kulturvård och turism. Handlingsprogrammet resulterar i en "fjällskogspan". Planen ska ange områden med olika grader av bevarandeintressen som starka önskemål att bevara befintlig skog, skogsbruk bör bedrivas med särskild hänsyn, beslutsunderlag i större skala bör upprättas samt förordnande enligt naturvårdslagen diskuteras. Materialet skall sedan ligga till grund vid framtida ställningstaganden vad gäller skogsbruket i området. Arbetet med det fjällnära området som berör Kalls sameby är slutfört under 1988.

Andra konkurrerande markanvändningsintressen som vattenkraft och täktverksamhet utgör idag inget direkt hinder i renskötseln vad gäller Kalls sameby.

3.8 Konsekvenser av Tjernobylyolyckan

Nedfallet efter kärnkraftolyckan i Tjernobyll drabbade rennäringen svårt. De svårast drabbade samebyarna i Jämtlands län är Frostvikenbyarna och Hotagen. Men även för samebyarna söder därom har olyckan inneburit betydande konsekvenser.

Den svenska staten har dock uttalat att rennäringen skall hållas skadeslös. Således utgår ersättning för inkomstbortfall och merkostnader för renägarna till följd av olyckan. Insatser görs också från statens sida för att så mycket renkött som möjligt skall bli godkänt som livsmedel.

Gränsvärdet för att renkött idag skall godkännas som livsmedel är 1.500 Bq (bequirell) Cesium-137 per kg/renkött. Cesiumhalten i renarna varierar kraftigt under året beroende på vilken typ av föda renarna betar. På sommaren betar renarna huvudsakligen gräs och gröna växter, vilka förnyas årligen och därmed innehåller relativt låga halter cesium. På hösten och vintern består födan huvudsakligen av mark- och hänglavar, som har en långsam nedbrytning av det radioaktiva nedfallet.

Detta betyder att det är angeläget att så stor slakt som möjligt kan tas ut under sommaren/förhösten då köttet kan godkännas. Staten stimulerar också genom vissa tilläggsersättningar en tidigareläggning av slakten. Även under vinterperioden kan renköttet godkännas vid slakt, om utfodring av renarna kunnat ske under cirka 2 månader före slakt. Kostnaderna för sådan utfodring betalas av staten. Vid sådan utfodring används både renlav (från Dalarna), hö och kaliumberikat (bentonittillsats) kraftfoder.

Vinterbetesmarkerna som Mittådalens sameby nyttjar innehåller cirka 4.000-4.500 Bq/kg. Sameby har de senaste vintrarna utfodrat cirka 20 renar inför slakten, varav de flesta renkropparna har blivit friklassade.

Lägre ingångsvärden har uppmätts på renar som betat längre söderut, på vinterbetesland, på mindre nedsmittade marker samt på sarvar som har slaktats på hösten efter sommarbetet inom samebyn.

4 ÅTGÄRDSFÖRSLAG OCH HANDLINGSPROGRAM FÖR KALLS SAMEBY UTVECKLINGSPLAN

4.1 Reservbetesområde norr om Storlien

Området norr om Storlien och söder om Medstuguvägen riksväg 322 är privatägt och avsett som Kalls samebys reservbetesområde för höst och förvinterbete. Betet har utnyttjats av samebyn sen 1950-talet och fram till 1972. Därefter har norska samer låtit sina renar beta i området. Idag står betet på tillväxt för Kalls samebys räkning.

Före reaktorolyckan i Tjernobyl år 1986 planeras reservbetesområdet tas i bruk inom några år. På grund av det radioaktiva nedfallet i området avser nu samebyn att avvakta utnyttjandet av reservbetet. Cesiumhalterna som har uppmätts i området är jämförbara med de högsta värdena i Sundsvålenområdet inom byns betesområden.

En av konsekvenserna med reaktorolyckan i Tjernobyl är att vissa områden blivit mindre lämpade för renbete på grund av nedfallet. Möjligheten att variera betet över tiden utifrån markernas naturliga egenskaper försvåras när betestillgången begränsas. Detta medför ökade driftskostnader då tillskottsutfodring framledes förmodas bli allmänt förekommande och vara en nödvändig åtgärd för att kompensera betesbortfallet.

4.2 Utökat sommarbetesland

Området norr om Kallsedet mot renbetesfjällsgränsen och sjön Torrön utnyttjas idag för renbete av Kalls sameby trots att marken inte utgör renbetesfjäll. Önskvärt från samebyns sida är att kunna erhålla ett nyttjanderättsavtal som bekräftar det faktiska förhållandet att området får utnyttjas som **åretruntmarker** då renskötsel enligt rennäringslagen får bedrivas utanför renbetesfjäll endast under tiden 1 oktober - 30 april, om inte annat anges.

Marken ägs av Korsnäs AB och utgör ej produktiv skogsmark och torde därmed ej vara intressant ur avverkningssynpunkt. Området omfattar cirka 100 ha och sträcker sig från högfjället och ned emot Torröns strand.

Ett nyttjanderättsavtal för området till förmån för Kalls sameby kan konstrueras på sådant sätt att rätten till renbete upplåtes på högfjället att gälla under perioden juli - september och för låglandet att gälla under maj och juni månader.

Ett eventuellt nyttjanderättsavtal inskrivet till förmån för samebyn fyller funktionen av ett trygghetsavtal med innebörden att även framledes ha möjligheten att som tidigare utnyttja det aktuella området även om fastigheten/erna byter ägare.

Samebyn önskar även att staten köper in fastigheten väster om Gråsjön, som går in som en kil i renbetesfjällen, för att förbättra byns arrondering och stärka skyddet av en särskilt viktig hänglavsskog i området.

4.3 Arbetskraft

Kalls sameby har för närvarande endast två aktiva medlemmar som deltar i renskötselarbetet på heltid.

Under högsäsong anställs tillfälligt extra arbetskraft för att klara arbetstopparna vid kalvmärkning, skiljning och slakt. Möjlighet att utnyttja den extra arbetskraften inom Njarka sameläger under renskötselns lågsäsong tillämpas i viss mån.

4.4 Kombinationssysselsättning

Samebyn anser sig kunna överta administrationen av vissa jakt- och fiskeupplåtelser genom att en del av samebymedlemmarna redan idag handhar administrationen av Njarka sameläger och Häggsjönäs semesterby. Det finns planer på att utveckla turistprojekt i samband med en fortsatt utbyggnad av anläggningen i Häggsjönäs. Där ingår idéer att bredda och komplettera aktivitetsutbudet vad gäller upplåtelser av jakt, fiske och information om samekultur i då-, nu- och framtid.

Älgjakten

Vad gäller älgjakten är det inte aktuellt i dagsläget att samebyn övertar administrationen av upplåtelseerna. Däremot är det önskvärt att avskjutningen av älgar ökas.

Renjakt

Renjakt kan enligt samebyn vara en säljande exotisk aktivitet som kan ingå i paketresor för att locka utlänningar till länet.

Ripjakt

Ripjakten anser samebyn själva kunna administrera. Ripjakten kan liksom renjakten ingå i säljande paketresor.

Fiske

Något yrkesfiske förekommer inte idag. Samebyn anser sig dock kunna utöka fiskeuttaget genom fiske för avsalu, i bl a Lågsjön.

Dessutom anser sig samebyn själv kunna administrera upplåtelseerna av fiske i Ottsjöarna, Mansjön och närliggande tjärnar.

Njarka sameläger

Njarka sameläger har byggts upp under ett par år. Lägret planeras även fortsättningsvis att byggas ut etappvis.

I samband med utbyggnaden av Njarka sameläger planeras olika aktiviteter att knytas till lägret och stugbyn som bl a paketresor med paddelturer och fjällvandring, jakt och fiske, samisk kultur och aktiviteter, konferenser samt lägerskoleverksamhet. Där ska Njarka fungera som basstation och de olika aktiviteterna ska kanaliseras ut i omgivningen.

Njarka sameläger och Häggsjönäs semesterby planeras i första hand att kompletteras genom till- eller nybyggnad, med en servicebyggnad inrymmande större lokal och ett funktionellt kök. Med en servicebyggnad inom Njarka sameläger kan större konferensgrupper tas emot från hotellen i Åre. Samiskt hantverk och material kan ställas ut samt större grupper av besökare kan erbjudas servering av samisk mat.

Möjligheterna att utvidga verksamheten inom Njarka sameläger finns vilket förfrågningar från bl a hotell, näringsliv och andra intresserade har visat. Samebyn har själv varit försiktig med investeringar och successivt byggt upp verksamheten i lägret utifrån sina egna ekonomiska och personella resurser. Marknaden och intresset har penetrerats under åren och byn har själv kunnat och kan på så vis styra utvecklingen av verksamheten.

Turismsatsningen i Njarka sameläger ingår som en del i samarbetsprojektet "Midt i Skandinavien". Projektet behandlar den gemensamma regionens - Nord- och Sör-Tröndelag samt Jämtlands län - förutsättningar för en turistisk utveckling och ska ge förslag till åtgärder inom turismens område.

Försäljning av renkött

Samebyn anser sig kunna ansvara för försäljning av sitt renkött. Detta förutsätter dock att ett mobilt slakteri godkänns för användning i länet där slakten kan ske på plats samt att en kylanläggning byggs för förvaring av renköttet inom byn innan det distribueras vidare. Byn kan därigenom själv tillgodogöra sig vinsterna vid försäljningen, själva välja uppköpare som erbjuder bättre betalning av renkött samt utöka det lokala kundunderlaget.

4.5 Renhjorden

Möjlighet att utöka antalet renar inom samebyn finns. Antalet renar uppgår i dag till 1.790 och högsta tillåtna antal uppgår till 2.500. För en utökning av renantalet i byn måste dock alternativa vinterbetesområden utnyttjas på grund av betesbortfallet i samband med exploateringarna i Åre/Duvedområdet. Ett närliggande betesområde som åter kan tas i anspråk är

sedvanerättsmarkerna söder om Åresjön för att utöka det totala vinterbetesmarkerna.

4.6 Planerade driftanläggningar

- Kalls samebys planerade investeringar i driftanläggningar
- Rengården i Ottsjölägret kompletteras (pågår f n)
- Kalvmärkningsanläggning mellan Ottsjöarna och Mansjön alternativt i anslutning till Ottsjölägret
- Bro över Klockar
- Flyttning av renvaktarstuga från LillRensjön till Rutsdalen
- Ca tre utfodringshagar + förråd (strategiska lägen intill bilväg).

4.7 Utökat samråd med andra markanvändningsintressenter

Ett fungerande samråd både inom och utanför samebyns gränser efterlyses mellan rennäringsen och andra markanvändningsintressenter, framför allt med skogsbruket och turismen. Ett fungerande samråd kan resultera i att även mindre planändringar kan ge nog så tillfredsställande lösningar för alla parter.

Skogsbruket

Vad gäller skogsbruket så har skogsvårdslagen (1979:429) en bärande grundtanke att **långsiktigt hushålla med naturresursen skog och skogsmark**. I propositionens specialmotivering till 1 paragrafen skogsvårdslagen står bl a "... skall skogsnäringsen **verka i samspel** med andra samhällssektorer." Vidare har **hänsynsregler** utarbetats och **accepterats av berörda parter** vilka återfinns i skogsstyrelsens allmänna råd om skogsbrukets hänsynstagande till rennäringsen (SKSFS 1982:2).

Kalls sameby efterlyser hänsynstagande till rennäringsen i enlighet med SKSFS 1982:2;

- Fasta, årliga **samråd** för en långsiktig planeringsperiod.
- **Undvika koncentration av slutavverkningsytor.**
- **Samplanering** i områden med hänslavs förekomst - nödfoder.

- **Särskild uppmärksamhet** vid skogliga åtgärder i närheten av flyttleder och rastbeten.
- Områden runt **arbetshagar och samlingsställen undantas från avverkning.**
- **Hyggesplöjning skall undvikas** i flyttleder, kring beteshagar och andra tekniska anläggningar.

Samebyn föreslår även att **skogsavgifter slopas** för fastigheterna i det fjällnära området. Detta för att minska motiveringen att avverka den fjällnära skogen.

4.8 Vinterbetesmarkerna i Åre/Duved och Husåområdet

Hela fjällområdet är exploaterat för turism. I området Åre/Duved är turismen redan etablerad och trakten hårt exploaterad. Många byggprojekt är på gång och expansionen förväntas fortsätta. Inte minst på grund av förväntningarna på att ett framtids OS ska förläggas till Åre/Östersund. Många kapitalstarka intressen finns i området och stora belopp har investerats i bäddplatser och anläggningar för turismen.

För rennäringens del är det idag svårt att hävda sedvanerätten för vinterbete i Åre/Duved området på grund av turismens utbredning och ianspråktagande av fjällen. Renarna kan idag vistas i området innan skidsäsongen börjar. Därefter skyr djuren de mest turistintensiva trakterna och sprider sig över större områden. Framledes befaras dock att satsningarna i Åre/Duved leder till att området omöjligt kan nyttjas för vinterbete.

Något som kan försvåra rennäringen i det aktuella fjällområdet är att planerna förverkligas på en sammanbyggnad av anläggningarna i Åre/Duved och Huså. En sammanbyggnad av anläggningarna med leder mellan Åre och Huså skär av betesmarkerna utmed denna sträckning och området österut blir omöjligt att utnyttja för renbetning.

Om planerna på en sammanbyggnad av orterna aktualiseras måste rennäringen kompenseras för förlusterna av vinterbete. Konsekvenserna av betesförlusterna blir att alternativa betesområden måste tillföras samebyn och/eller att betesbortfallet kompenseras med tillskottsutfodring. Närmare studier av konsekvenserna av betesförlusterna vad gäller kostnader för utfodring, anläggningar och merarbete måste utföras i samband med att eventuell sammanbyggnad av anläggningarna projekteras.

Även om turismfrekvensen på fjället ökar av andra skäl, är den fortsatta exploateringen i Åre/Duved, ökar skoterkörning i området har inverkan på renarnas betesro. Rennäringen kommer att vara tvungen att ändra driftformerna och anpassa den till

de framtida förutsättningar. Kostnaderna för omändringar av rendriften måste bekostas av exploitörerna. Svårigheter att

finna orsaken till att områden på grund av störningar inte längre kan utnyttjas i motsvarande omfattning som tidigare för rendrift måste utredas i varje enskilt fall. Den successiva utbyggnaden av turistorterna m m inom renbetesmarkerna medför att rennäringen trängs undan till restytor som andra markintressenter hittills har lämnat vilket försvårar och t o m omöjliggör i vissa fall förutsättningarna för renskötsel.